

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A szatmári svábok
népi kultúrájának nyomai, mai etnikai sajátosságai**

Egyén – közösség – identitás

Lukácsné Marinka Melinda

Témavezető: Dr. Ujváry Zoltán

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2015.

I. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A szatmári svábok körében megfigyelhető 20. század végi – 21. század eleji identitásválság megjelenésének okait, a krízis kezelésére adott kulturális válaszok formáit, valamint az identitás fenntartásának egyéni és közösségi eszközeit mutatom be értekezésemben. A dolgozat célja, a szatmári svábok népi kultúrájának és mai etnikai sajátosságainak ismertetésén keresztül egy átfogó kép megvázolása azokról a társadalmi és kulturális jelenségekről, amelyek mentén térségi kötődésük, lokális és etnikai csoportszerveződésük megfogalmazható. Kutatásom alapját képezte a közösségi és etnikai identitás alakulásának feltárása. Témaválasztásomat indokolja, hogy már az előzetes vizsgálatok sem egy a napjainkra divattá vált globalizációs trend követését mutatták, hanem egy a szatmári svábok betelepülésétől újra és újra felmerülő krízisjelenség megoldásaként tapasztalható válaszreakciók sorozatát vetítették elem. Értekezésem alapvető kérdése, mikortól beszélhetünk a szatmári sváb identitásról, mint a múltban és a közelmúltban egy társadalmilag megkonstruált entitásról, és annak milyen etnikus karakterjegyei léteztek és léteznek napjainkig?

Az értekezés feltárja azokat a lokális társadalmon belüli jelenségeket, eseményeket és következményeit, mint például Mezőpetri (rom. *Petrești*) benépesítése sváb telepésekkel, majd a 19. század végi – 20. század eleji névváltoztatások, illetve a második világháborút követő deportálás, amelyek jelentős kulturális és társadalmi változásokat eredményeztek. A változások a 20. század végi Németországba irányuló elvándorlásokkal együtt a csoporton belül az eltűnésétől való félelemérzetet keltették, ennek következtében olyan újszerű társadalmi életstratégia kibontakozását láthatjuk az elmúlt évtizedekben, amely jól példázza számos hozzájuk hasonló csoport kisebbségi léthelyzetben kialakult hagyományörzésre és identitásépítésre törekvő közösségi attitűdjét, „*ethnic revival*” mozgalmát.

A téma feldolgozásához résztvevő megfigyeléseim 2003-tól kezdődően több Romániában fekvő sváb településre is kiterjedtek. Az 1712-ben meginduló telepítéseknek köszönhetően a történelmi Szatmár megye területén 31 szatmári sváb település jött létre. Ezek közül elsősorban bázistelepülésem, Mezőpetri vonatkozásában körvonalazom a szatmári svábok identitásának alakulását, de figyelmen kiterjedt a szomszédos és közeli rokon települések, mint Kisdengeleg (rom. *Dindeștiu Mic*), Mezőfény (rom. *Foieni*), Mezőterem (rom. *Tiream*), Kaplony (rom. *Căpleni*), Kálmánd (rom. *Cămin*), Nagykároly (rom. *Carei*), Csanáros (rom. *Urziceni*) kulturális sajátosságaira is. Egy-egy résztema kapcsán pedig távolabbi szatmári sváb településekről is hozok példákat.

A dolgozat egyik értelemben a metodológiai nacionalizmusra alapozó etnográfiai kutatásokba illeszkedik. Egyén – közösség – identitás kontextusában azokra a kérdésekre keres választ, hogy mi történik a bevándorlók kultúrájával, milyen stratégiák alakulnak ki annak megőrzésére, hogyan zajlik asszimilációjuk? A különböző generációk milyen viszonyt alakítanak ki „eredeti” és hagyományos kultúrájukhoz, miképpen építik be a befogadó társadalom kulturális jegyeit, etnikai identitásuk megváltozik-e? Az értekezés leginkább arra fókuszál, hogy a vizsgált csoport miként reprezentálja etnikai hovatartozását, kulturális másságát.

A megfigyelések alapján további kérdésként merült fel, miként termelődnek újra a lokális és etnikus hovatartozás közösségi reprezentációinak eszközei, milyen szerepet tölt be a lakóhelyi közösséghez való kötődés és a felekezeti hovatartozás? Az identitás alakulása az adott egyént érő impulzusok függvényében látható. Mivel mindez más formát ölt a 300 évvel ezelőtt betelepítettek életében, mint a 20–21. század fordulóján átalakuló lokális társadalmak elszármazottainál és helyben maradottainál, ezért a vizsgálatok megkívánták a transznacionális etnográfia módszerének alkalmazását is.

Esetükben nemcsak a jelenre vagy a közelmúltra vonatkozó, hanem időben távolabbi és többszintű identitásépítési folyamatról beszélünk, amely különböző léptékben, különböző dimenziókban megragadható formákat öltött. A kutatási eredmények ismertetését éppen a fentiek miatt átláthatóbbnak találtam az identitásvizsgálatok klasszikus kategóriái (vallás, történelmi múlt, társadalmi viszonyok) mentén megvalósítani. A szatmári sváb fogalom jelentéstartalmának tisztázását és a vizsgált csoport néprajzi kutatástörténetének bemutatását több szempontból is nélkülözhetetlennek tartottam. Az ilyen jellegű összevetés hiányának pótlásán túl célom a szatmári sváb csoporton belüli társadalmi rétegződés, illetve a saját csoport iránti laikus kutatói, illetve a szaktudományos érdeklődés intenzitásának megvilágítása.

Az identitás alakulásának történeti-néprajzi vonalát megrajzolva a 20. század végén felerősödő önreprezentációs készlet okait láthatjuk. A kialakult reprezentációs stratégiák *történelmi dimenziójában* az etnikai tudatépítés megalkotott hagyományaiként ismertetem a deportálási emlékünnepeket és a telepítési évfordulók ünnepsorozatait, illetve a hozzá kialakult rituális rendet. *Vallásos dimenzióban* értelmezem a felújított/revitalizált szokáscselekvéseket, a szakrális térfoglalás jelenségeit és a kontinuos hagyományelemek fenntartásának stratégiáit. *Társadalmi dimenzióban* a társadalmi élet azon megnyilvánulásait összegzem, amelyek emlékezeti térként funkcionálnak, és az etnikai sajátosságokat a kívülállók számára is közvetíteni tudják.

Az identitás megőrzésére törekvő csoport különböző megnyilvánulások, nyilvános ünnepi alkalmak, társas összejövetelek keretein belül igyekeznek a fennmaradás érdekében cselekedni. Adott esetben azt láthatjuk, hogy egy a múltjához ragaszkodó közösség térbeli, de leginkább időbeli

keretbe szervezi és orientálja önmagát, ezáltal is fenntartva identitását. A tér és idő összekapcsolódása, amely az emlékezéskultúrában, illetve eleve a múlthoz való kapcsolódásban, hagyományokban, megalkotott mítoszokban, emlékmű állítási rituálékban, építményekben, a különböző felvonulásokban és folklór performanszokban manifesztálódik, mind a csoportfenntartás érdekében jön létre. Mindehhez társulnak a virtuális térben megjelenő reprezentációk, amelyek lehetővé teszik a térben elszakadt csoporttagok kollektív tudatának erősítését, különös hangsúlyt helyezve az emlékezetet stimuláló identitásbiztosító jegyekre.

Az értekezés nem törekszik az identitás fogalmának újszerű meghatározására, csak a terminológia mentén megfogalmazható kulturális, etnikai sajátosságok bemutatására, illetve az ezzel szorosan összefüggő egyéni és közösségi viszonyrendszer alakulásának vizsgálatára. A szatmári svábok etnikai sajátosságait az identitás szinte már megfoghatatlan plazmáján keresztül vázolom, azzal a céllal, hogy ismereteinket erről az átlátszónak tűnő, de olykor átláthatatlan hálóról újabb mozaikelemekkel gazdagítsam. Elsősorban az identitás társadalmi konstrukcióként történő értelmezése kerül előtérbe a vizsgálatok során, ugyanakkor nem kezelem azt egy megszilárdult állandóként, hanem az egyéni életút során bekövetkezett hatóerők által módosítható és módosuló plasztikus történeti-történelmi entitásként.

II. Az alkalmazott módszerek vázolósa

A kutatási módszerek alkalmazása interdiszciplináris feldolgozási kombinációban, *triangulációként* valósult meg, elsősorban kvalitatív jelleggel. Többféle szempont alapján indultam el, amelyben a társadalmi minősítés (objektív becslés) módszere mellett az empirikus vizsgálatok és archív feldolgozások legkülönbözőbb eljárásaival dolgoztam.

Résztevő megfigyeléseim során, az egyes felmerülő résztémák függvényében gyakorlatilag a módszer mind a négy szerepkörében (*egészen résztvevőként, megfigyelőként résztvevő, résztvevőként megfigyelő, egészen megfigyelő*) volt alkalmam megmutatkozni. Amíg az első időszakban teljesen idegenként fogadtak, addig a kutatás előre haladásával személyemet – leginkább Mezőpetriben – már állandóan visszatérő barátként, majd a hírvivő kutatóként kezelték. A megfigyelések kiterjedtek több település lokális társadalmának egyszerű hétköznapijaira, illetve több esetben dokumentálhattam ünnepi alkalmakat is, mint például: *Szentháromság-vasárnapja, strudlifesztivál, kirbáj (templombúcsú), 60 éves házások és elszármazottak találkozója, esküvő,*

falunap, a 300 éves betelepítési évforduló ünneppsorozatai, deportálási emlékmű avatása, szüreti felvonulás.

A *félig strukturált interjú készítése* kedvelt módszer, a kutatás során részemről is a leggyakrabban alkalmazottak egyike, hiszen egy előre elkészített kérdőív alkalmazását és a szabad beszélgetés kötetlenségét ötvözi. A recens adatgyűjtés eredményeként a megkérdezett személyek három generációt átölelve mutatták az értékpreferenciák változását és ezzel a szociokulturális milió átstrukturálódásának következményeit. Interjúalanyaim életkora összességében 20 és 90 év közé tehető, amely által körülbelül 60-70 év távlatában volt visszavezethető az emlékezet. Az empirikus kutatómunka során nemcsak szatmári sváb települések lakosait kerestem fel, hanem referenciaként beszélgetéseket folytattam legtöbbször Debrecenbe elszármazott szatmári svábokkal, illetve több a terepmunka során éppen a szülőföldön tartózkodó kétlakival és németországi elszármazottal is.

A kutatás első és középső fázisában párhuzamosan zajlott a recens adatgyűjtés és az archív adatok feldolgozása, megvalósítva egyszerre a szinkronikus és a diakronikus dimenzióban történő vizsgálódást. Az archív adatfeldolgozás németországi állomásaként a freiburgi IVDE intézet archívum- és könyvtáranyagát tekintetem át többszörös ösztöndíjasukként 2006, 2007 és 2009-ben. A Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének adattárában (DENIA) a Szatmárra vonatkozó kutatásokat vizsgáltam.

A dolgozat a klasszikus történelmi, társadalmi és kulturális sajátosságok, reprezentációs stratégiák bemutatásán túl kitér olyan újszerű, az identitásformálás eszközeként értelmezett jelenségek ismertetésére, mint a különféle regionális orgánumok, honlapok, vagy az intézmények és társadalmi szervezetek szerepköre. Mindez megkövetelte a néprajzi módszer és a médiakutatás vizsgálati formáinak kombinált alkalmazását. A világhálón megfigyelhető jelenségeket az „*armchair*” kutatási módszer újszerű technikájával, a terepen tapasztaltakhoz illeszkedően vizsgáltam. Ennek eredményeként a modern technika nyújtotta megnyilvánulásoknak társadalmi és néprajzi hasznosíthatóságát is meghatároztam. A viktoriánus kori karosszék-antropológia 21. századi, átültetett kutatási formája a *netnográfia*, amely az etnográfiai módszerrel kívánja az online források feldolgozását megvalósítani. Ez a kvalitatív módszer, már önmagában egy trianguláció, amely az online közösségek kultúrájának feltárását többféle aspektusból közelíti meg. A dolgozatban a *netnográfia* csak egy részterületét érintem a vizsgált csoport által alkalmazott önreprezentációs felületek tartalomelemzésén keresztül, illetve megfogalmazom annak az etnográfiaiban betöltött szerepét.

III. Az eredmények tézisszerű felsorolása

1. A szatmári svábok első betelepítésétől (1712-től) a 20. század végéig tartó időszakban társadalmi átstrukturálódásokról, történelmi eseményekről, a társadalmi és ökológiai környezet hatásáról, mint befolyásoló tényezőkről beszélhetünk. Ezek a sváb etnikus specifikumok jelentős részének elhalását, átalakulását eredményezték. A dolgozatban említett folyamat, amelyben az identitás alakulásának legkülönbélebb tényezőit sorolhatjuk fel, napjainkig több korszakra bontva értelmezhető. Ezeket az *otthonteremtés, elmagyarosodás, a trianoni határrendezés és a német népi mozgalom hatásának, a menekülés és deportálás, a szocializmus, végül az 1990-es rendszerváltást követő „ethnic revival”* időintervallumaiban jelöltem meg. A korszakokban taglalt változók a lokális közösségeken belül kialakult felülről, de belülről generált szokásrevitalizáló és identitásépítő (*Identitätsbildung/Identitätsstiftung*) magatartás kialakulását mutatták. A sváb etnikus jegyek kihangsúlyozása és a felekezeti elkülönítés erőteljesebb érzékeltetése a szatmári sváb csoport fenntartását szolgálva jelent meg a 20. század végére.

2. A dolgozat elsők között tisztázza a szatmári sváb elnevezés fogalmi háttérét, és a lakóhely függvényében csoportosított tagok szülőföldhöz való kötődését. Kutatásom eredményeként különbséget tettem *kétlakiak, helyiek és elszármazottak* között. A helyieken belül további kategóriát állapítottam meg a sváb eredet reprezentálására törekvés mértéke szerint, így közöttük két egymást átfedő társadalmi csoportot különítettem el. A cselekvés szempontjából meghatároztam az aktív és passzív résztvevők körét. Az aktívak az 1990-es rendszerváltást követően az esetek többségében a falu vezetőségéhez vagy egy civil szervezethez csatlakozva több lekopott és elfeledett szokás felújítása érdekében végzik tevékenységüket. A szokásfelújítók mellett aktívnak minősítettem még a *laikus kutatók/írók vagy énekes/zenész egyéniségeket*. Az aktív és passzív megnyilvánulások, mint *rugalmasan felcserélhető szerepek* jelennek meg a lokális társadalomban, hiszen az egyéni együttműködés a saját élethelyzet függvényében alakul. A rugalmasan felcserélhető szerepek gyakran nem az identitás reprezentálásának igénye szerint változnak, hanem az aktív/vezető/organizátor egyén tevékenységének megítélése szerint.

3. A szatmári svábok néprajzi kutatástörténetének összesítése a németországi, a magyarországi és részben a romániai vizsgálatok viszonylatában alapot képezhet egy későbbi, a csoport néprajzi kutatástörténetének teljes körű megírásához. A kutatás szempontjából jelentős összegzés jól tükrözi a saját csoportból származó írók/alkotók nagyarányú előfordulását, így alátámasztják a strukturált, tudatos emlékéllátás írói kultuszát, a reprezentáció írói szándékának szerepét.

4. Rövid néprajzi és etnogeográfiai leírásom, illetve az identitás alakulásának történeti-néprajzi vázlata betekintést nyújt a vizsgált csoport kulturális és etnikai sajátosságaiba, illetve ismerteti azokat a történelmi eseményeket, társadalmi környezeti hatásokat, amelyek az identitás módosulását eredményezték. A migrációs formák felsorakoztatása után, ismertetem a deportálás és a névmagyarosítások lokális társadalmon belüli következményeit, az interetnikus kapcsolatok lenyomatait, és a saját csoporton belül is megfogalmazott asszimilációs problémakört.

5. A fogalmi keretek meghatározásai a „*kitalált és újratermelt hagyomány*” terminológiai komplexumába helyezik az identitás fenntartását szolgáló jelenségeket. Ennek következtében kitérek sajátos emlékezetkultúrájukra, amely a rendszerváltást követően kialakult identitásépítés részét képezi. Az identitás és szokásrevitalizálás fogalmának alapkérdéseit, illetve a reprezentáció terminus értelmezési kereteit is körvonalazom.

6. Népi kultúrájuk lenyomatainak ismertetése és a recens anyag bemutatása azt a megállapítást eredményezte, hogy a vallás esetükben egyszerre integráló és differenciáló tényezőként jelenik meg. A vizsgálatok egyértelműen láthatóvá tették, hogy a betelepüléstől számítva a 20. század végéig a társadalmi átstrukturálódások hatására több szokás kontinuitásának megtörése ment végbe, amely esetében a sváb etnikus specifikumok nagy részének elhalásáról, átalakulásáról beszélhetünk. A legnagyobb arányban fennmaradt kontinuos hagyományelemek viszont a vallásos élethez köthetőek.

7. Az emlékezettermelő, közösségépítő reprezentációs stratégiák több dimenzióban jelentek meg. *Történelmi dimenzióban* értelmezem a telepítési évfordulók ünnepi gyakorlatát, az eredettudathoz kapcsolódó mítoszalkotást és a heroizálás jelenségeit. Mindez nemcsak az új ünnepi hagyomány megteremtődésének dokumentálását jelenti, hanem az identitásválság kríziskezelési gyakorlatának bemutatását.

Vallási dimenzióban a konzerválódott és felélesztett vallásos szokások vázolásával a szakrális térmegjelölés, a közösségépítés és a csoportszintű tudatos differenciálódás stratégiáját emelem ki, a templombúcsú (*kirbáj*) szokásain, a Szentháromság tiszteletének kialakulásán és a búcsújárás szokásokon keresztül.

A társadalmi dimenzióban vázolt testvértelepülési kapcsolatok alakulása a Németország, Magyarország és az Európai Unió irányába mutató orientációs stratégiára hívja fel a figyelmet, amely már nemcsak a csoportfenntartás érdekében, hanem a határon átnyúló kapcsolatépítés és a modernizálódás jegyében zajlik. A társas élet újszerű hagyományának ismertetése, az *LM (Landsmannschaft)* és *HOG (Heimatortsgemeinschaft)* társadalmi szervezetek működésének bemutatása az elszármazottak közösségi életének megszervezésére és az identitásszimbólumok

megalkotására világít rá. A dolgozat a „sváb találkozók” (*Schwabentreffen*) társadalmi és kulturális jelentőségét részletezi a helyiek és elszármazottak viszonyára fókuszálva.

8. Az identitásformáló törekvések egyéni és közösségi vonatkozásaiban a dolgozat az énekes/zenész egyéniségek, mint alkotó specialisták és a felélesztett/újonnan megszervezett szokásrehabilitáló kisközösségek lokális társadalmon belül betöltött szerepére, valamint a csoportidentitás fenntartásában értelmezett funkcióira mutat rá.

A tudományos író és „laikus kutató” egyéniségek, mint például *Vonház István*, *Merli Rudolf* munkásságán keresztül a személyi kultusz kialakulására reflektálok. Kiemelem a mezőpetri származású személyek tevékenységének csoporton belüli elfogadottságát, heroizálását. A nem helyi származású kutatók befolyásoló hatásának vizsgálata során felhívom a figyelmet a két világháború között ideologikus háttérrel tevékenykedő személyiségek csoportidentitást módosító munkásságára. Amíg ezen utóbbiak tevékenysége a maguk idejében kívülről érkező befolyásoló tényezőt jelentettek a közösségi tudatra, addig napjainkban a csoport részéről belülről eredő motivációt mutat a kutató irányába való fordulás. A vizsgált csoport példája azt láttatta, hogy a kutató a terepmunka során felkérést kaphat a csoport kulturális örökségének reprezentálására, a népi kultúra elhalt elemeinek feltárására, gyakran a település- és csoportmenedzsment részeként. A jelenkor néprajzkutatója és a vizsgált csoport közötti viszonyban a tudós szerepkörének újraértelmezését, a néprajzos szakember feladatainak bővítését hangsúlyozom. Az etnográfus ebben az értelmezésben a kulturális értékek fenntartásán és méltó megőrkítésén túl egy-egy népcsoport, vagy lokális társadalom, település néprajzos szaktanácsadójaként is megjelenhet.

9. A kutatás további eredményeként megállapítást nyert, hogy a szatmári sváboknál a reprezentáció szimbolikus jeleinek hordozói több monumentális tárgyi objektumhoz köthetők, így a *nagykárolyi Károlyi-kastély*, a *Károlyi család kaplonyi kriptája* és a *Mezőpetriben létesített Szatmári Svábok Múzeuma* mellett *templomaik, kápolnáik, házaik, gazdasági építményeik, német nyelven feliratozott síremlékeik, a deportáltak áldozatainak szentelt emléktáblák és emlékművek, a betelepítésüknek emléket állító táblák és emlékhelyek* jelzik térbeli jelenlétüket a történelmi Szatmárban. Az újonnan telepített szakrális emlékek pedig az elszármazottak és a helyiek között fenntartott kapcsolatrendszer működéséről árulkodnak. Az állíttatásukhoz szorosán köthető társadalmi és vallásos megnyilvánulások társulnak, amelyek a konzerválódott hagyományelemek mellett a felélesztett szokáscselekményekkel (*pl.: kigyei zarándoklatok, a távolabbi települések kirbájainak látogatása, szentcsalád-járás*) együtt erősítik összetartozás-tudatukat és kijelölik nyilvános közösségi tereiket.

10. A „*Heimatbuch*” irodalmi kategória, a „*Sathmarer Heimatbrief*” folyóirat hasábjain közölt néprajzi tartalmak, illetve az online megjelenő szervezetek, folyóiratok és weboldalak

tevékenységének vizsgálata során a „képzeltbeli közösség” virtuális tereinek emlékezeti térként való értelmezésére utalok. A nyomtatott formátumú információhordozók ugyanis nemcsak az emlékezetet stimuláló eszközként funkcionálnak, hanem a csoportfenntartás érdekében tevékenykedők számára múltbéli támpontot adnak. A folklór jelenségek közvetítőközegeként a továbbörökítésben és a szokásfelújításban is jelentős adatokkal szolgálnak, hiszen számos népdal, népmese és egyéb kulturális sajátosságot hordoznak magukon. Ugyanez mondható el az online felületen megjelenő, a csoportot képviselő oldalak tartalmáról is. Legfőbb módszertani eredményeként a dolgozat új megvilágításban látatja ezek vizsgálatát. A résztvevő megfigyelésekkel az „*armchair*” kutatási módszer újszerű technikáinak együttes alkalmazása bemutatja a néprajzi módszer és a *netnográfia* viszonyát.

11. A fenti vizsgálatok egyúttal az egyéni és közösségi identitás strukturáltságára is rávilágítanak. A szatmári svábok csoporttudata ugyanis nemcsak történeti vonalon, hanem a jelenben élő generációk és nemzedékek függvényében is többretegűnek mondható, amelynek kifejeződése többszinterűvé vált. Az elszármazottak között többen internet használóként élik meg a virtuális közösség élményét, de a helyben maradottak esetében ez a fiatalabb generáció képviselőire sokkal inkább jellemző, mint az idősekre. Ugyanez elmondható az identitást meghatározó nyelvhasználat kapcsán, mivel annak ellenére, hogy valaki már csak magyarul tud, attól még svábnak vallhatja magát. Egy 60–90 év közötti idős generációs személy, aki magyar nyelvű, ismer ugyan sváb archaizmusokat, és szerepet vállal a helyiek szokásfelújító megnyilvánulásaiban, már korántsem biztos, hogy vállalkozik a német nyelv elsajátítására. Így azt lehet mondani, hogy a helyben maradottak idősebb generációjának identitásfenntartó elemei inkább a szokásfolklór mentén körvonalazódnak, mintsem a nyelvválasztás szerint. A 30–60 év közöttiekénél már gyakoribb, a fiataloknál (30 év alattiak) pedig egyre elterjedtebb a német nemzetiségi hovatartozás nyelvi vonalon történő megragadása.

12. A csoportszerveződés kapcsán további megállapításom, hogy különbséget kell tennünk az eleve belülről jövő és kívülről ráerőszakolt azonosságvállalás között. Amíg az áttelepülést követő időszakban, nehezen induló, de természetesen a települések társadalmának közösséggé szerveződése, addig a 20. század első harmadában a kívülről érkező, ideológiai háttérrel tevékenykedő egyének hatóerejével kellett számolni. A 20. század végi – 21. század eleji identitásbiztosító etnicitás („*ethnic revival*” mozgalom) pedig többszintű, de elsősorban belülről jövő kezdeményezéseket mutat a saját csoport fenntartása érdekében. Az 1990-es rendszerváltást követő, lokális szinten intenzíven működő „*felébredés*” belső kezdeményezés, még akkor is, ha ezeknél a helyi vezetőség vagy egy cselekvő aktivista tevékenysége ad motivációt. A cselekvő aktivista viszont gyakran elszármazottként munkálkodik a csoportfenntartásért, tevékenysége azt

látatja, mintha a szülőföldet, a csoportot behatároló reális teret elhagyta volna, de a csoportot magát nem.

IV. Az értekezés tárgyában tartott konferencia előadások

1. Cultural Awareness: Facing Differences and Similarities – Cultural Recollection at the Range of the Carpathians Interdisciplinary International Conference (Debrecen, 2005. november 24.) Előadascím: *Schwäbisch – ungarische Lebensgemeinschaft in Rumänien im Spiegel des Gesellschaftslebens*
2. Hungarológiai Kongresszus – Kultúra, nemzet, identitás (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.) Előadascím: *A szatmári svábok identitásának dilemmái. A folklór hagyomány szerepe az önazonosság meghatározásában*
3. '56 a néphagyományban – konferencia (Debrecen, 2006. október 27–28.) Előadascím: *A szatmári svábok és '56-os forradalmi emlékeik*
4. „Kommunale Partnerschaft zwischen West und Ost” – Jahrestagung des Johannes-Künzig Instituts (Freiburg im Breisgau – Németország, 2007. november 7–9.) Előadascím: *Städtepartnerschaften als Ausdrucksform der „Interkulturellen Kommunikation”?*
5. „Die heutige Konnotation des schwäbischen Phänomenes” – Theorien, Methoden und Feldforschung (Debrecen, 2008. február 20–23.) Előadascím: *Diasporakommunikation und kulturelle Repräsentation der Sathmarer Schwaben*
6. A Magyar Vallástudomány Története (Budapest, 2008. május 15.) Előadascím: *A szentháromság-tisztelet kialakulása és hatása Szatmárban a 18. századtól napjainkig*
7. Nyelvek, irodalmak és kultúrák kölcsönhatása a Kárpát-medencében. XV. Nemzetközi tudományos konferencia (Ungvár – Ukrajna, 2008. szeptember 25–27.) Előadascím: *Kulturális reprezentáció a szatmári sváboknál*
8. IX. RODOSZ Konferencia (Kolozsvár – Románia, 2008. november 21–23.) Előadascím: *Migrációs formák a szatmári sváboknál betelepülésüktől napjainkig*
9. Németek a Kárpát-medencében (Bonyhád, 2009. 04. 02–04.) Előadascím: *Konzerválódott és felújított, valamint újszerű szokások a szatmári sváboknál*
10. Új kutatások és elméletek a helytörténetírásban – Lokalitas, emlékezet, történelem I. szekció (Szatmárnémeti – Románia, 2009. 06. 26–27.) Előadascím: *Lokális kötődés és az emlékezés terei a szatmári sváboknál*
11. Doktorok Kollégiuma (Budapest, 2009. augusztus 24–28.) Előadascím: *A vallás közösség- és szokásmegtartó ereje a Nagykároly környéki sváboknál*
12. Regionális néprajzi kutatások a Kárpát-medencében. (Budapest: MTA Székháza, 2009. november 9.) Előadascím: *A szatmári svábok önreprezentációja*

13. „Szent és profán” – Vallástudományi konferencia (Debrecen, 2010. május 14–15.)
Előadascím: *„Kirbáj” és „Schwabentreffen”. A szatmári svábok templombúcsújának sajátosságai*
14. Musik in der 'Lebenswelt': Immaterielle Dimensionen der Musik-Kultur von Deutschen in (und aus) den südosteuropäischen Siedlungsgebieten (Bonn – Németország, 2010. november 11–13.)
Előadascím: *Zur Musik und Erinnerungskultur der Sathmarer Schwaben*
15. Doktorok Kollégiuma (Debrecen, 2011. augusztus 22–25.)
Előadascím: *Identitásörző törekvések vallási vetületei egy romániai faluban*
16. Kisebbségek a Kárpát-medencében (Szatmárnémeti – Románia, 2011. október 7–9.)
Előadascím: *Interkulturális kommunikáció Mezőpetri testvértelepülési kapcsolatainak összefüggésében*
17. Vallási terek történelmi és néprajzi öröksége (Debrecen, 2012. március 02.)
Előadás címe: *Egyházi és felekezeti kötődés egy romániai sváb faluban*
18. A Szatmár megyei sváb betelepítés 300 éves évfordulója (Nagykároly/Szatmárnémet – Románia, 2012. május 18–19.)
Előadascím: *A mezőpetri svábok vallásossága. Az egyházi és a felekezeti kötődés társadalmi vetületeiről*
19. A sváb identitás és megerősítésének lehetőségei az ezredfordulón és tovább (Nagykároly – Románia, 2012. november 23–24.)
Előadascím: *„Hagyomány, hitelesség, üzleti lehetőség...” – a szatmári svábok identitásörző és reprezentációs törekvéseiről*
20. Ünnepek, ünnepkörök történelmi és néprajzi vonatkozásai (Debrecen – DE Történelmi Intézet, 2012. december 14.)
Előadascím: *Sváb ünnepek Szatmárban*
21. Kulturelle, gesellschaftliche und wirtschaftliche Diversität der deutschen „Diaspora“-Gebiete des östlichen und mittleren Europas (Debrecen, 3.–6. Oktober 2013.)
Előadascím: *Sathmarschwäbische Heimatbücher als Erinnerungsorte und als ethnographische Quellen*
22. Böjt egykor és ma (Kiskunfélegyháza, 2013. november 20–21.)
Előadascím: *Sváb böjti szokások Szatmárban*
23. EIP „Die Transformation von 'Mitteleuropa'. Identitätspolitik und Erinnerungskonstruktionen vor und nach dem Ersten Weltkrieg.” (Bécs – Ausztria, 2014. február 2–14.)
Előadascím: *Deutsche Minderheiten in Ungarn – Donauschwaben im Karpathenbecken*
24. EIP „Die Transformation von 'Mitteleuropa'. Identitätspolitik und Erinnerungskonstruktionen vor und nach dem Ersten Weltkrieg.” (Bécs – Ausztria, 2014. február 2–14.)
Előadascím: *Sathmarschwäbische Heimatbücher als Erinnerungsorte und als ethnographische Quellen*
25. „Közösség – tárgyak és az emlékezet” Német nemzetiségi kutatások konferenciája (Tata, 2014. május 7.)
Előadascím: *Identitásformáló emlékezeti terek a szatmári svábok körében*
26. Határok, határmentiség a Kárpát-medencében. (Budapest, 2014. szeptember 18.)
Előadascím: *„Brücke” - a szatmári svábok identitásformálásának határon átívelő jelenségei*

Nyilvántartási szám: DEENK/157/2015.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Lukácsné Marinka Melinda
Neptun kód: T7NQ7R
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (5)

- 1. Marinka M.:** 21. századi sváb ünnepek identitásörző jellege Szatmárban.
In: Ünnepek, ünnepkörök történelmi és néprajzi vonatkozásai. Szerk.: Bartha Elek, Csiszár Imre, Forisek Péter, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen, 144-159, 2013. ISBN: 9789634736394
- 2. Marinka M.:** Identitásörző tevékenység és felekezeti kötődés egy romániai sváb falu viszonylatában.
In: Tanulmányok Ujváry Zoltán 80. születésnapja alkalmából. Szerk.: Kavecsánszki Máté, Szászfalvi Márta, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen, 131-140, 2012. ISBN: 9789630831291
- 3. Marinka M.:** Konzerválódott és felújított, valamint újszerű szokások a szatmári sváboknál.
In: Németek a Kárpát-medencében konferencia anyaga. Szerk.: Nagy István, Kutnyánszkyéné Bacscai Eszter, Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium, Bonyhád, 161-172, 2009. ISBN: 9789638840103
- 4. Marinka M.:** A Szentháromság tiszteletének kialakulása a szatmári sváboknál a táj szakralizációjának következtében.
In: Az Alföld vonzásában : Tanulmányok a 60 esztendőös Novák László tiszteletére. Szerk.: Ujváry Zoltán, Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nagykőrös ; Debrecen, 407-416, 2007. ISBN: 9789637134364

5. **Marinka M.**: A szatmári svábok néprajzi kutatásának eredményei a freiburgi Johannes-Künzig-Intézet gyűjteményének tükrében.
In: Notitiae Iuvenum : Tanulmányok Ujváry Zoltán 75. születésnapjának tiszteletére. Szerk.: Kiri Edit, Kovács László Erik, Szilágyi Judit, DE BTK HÖK, Debrecen, 43-52, 2007. ISBN: 9789634730286

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészlet(ek) (2)

6. **Marinka, M.**: Connections Between the 'Area Bond', Symbolical Spaces of Memory and Self-Representation among the Swabians of the Szatmár/Satu Mare Region.
In: Integrating minorities: traditional communities and modernization. Ed.: Agneszka Barszczewska, Lehel Peti, The Romanian Institute for Research on National Minorities, Cluj-Napoca, 147-159, 2011. ISBN: 9786069274491
7. **Lukácsné Marinka, M.**: Gemeindepartnerschaften als Ausdrucksform der interkulturellen Kommunikation?
In: Kommunale Partnerschaften zwischen West und Ost : Referate der Tagung des Johannes-Künzig-Instituts für ostdeutsche Volkskunde vom 7. bis 9. November 2007. Hrsg.: von Hans-Werner Retterath, Johannes-Künzig-Institut für ostdeutsche Volkskunde, Freiburg, 105-125, 2009. ISBN: 9783931905491

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) hazai folyóiratban (7)

8. **Marinka M.**: Vándorlásformák és kulturális hatásuk egy romániai sváb település lokális társadalmában.
Népr. Látóhatár. 21 (4), 25-43, 2012. ISSN: 1215-8097.
9. **Marinka M.**: "Heimatbuch" - egy sajátos műfaj jellemzőiről és néprajzi hasznosíthatóságáról.
Ethnographia. 123 (4), 344-368, 2012. ISSN: 0014-1798.
10. **Marinka M.**: A szatmári svábok templombúcsújának sajátosságai.
Ethnica. 12 (4), 91-94, 2010. ISSN: 1419-8177.
11. **Marinka M.**: Lakodalom egy szatmári sváb faluban.
Ethnica. 8 (1), 26-29, 2006. ISSN: 1419-8177.
12. **Marinka M.**: Báli szokások Csanáloson.
Ethnica. 8 (1), 22-23, 2006. ISSN: 1419-8177.

13. **Marinka M.**: A szatmári svábok társadalmi életének folklórja az ifjúkorban.
Ethnica. 7 (2), 59-61, 2005. ISSN: 1419-8177.

14. **Marinka M.**: A csanálosi svábok sorozása és sorostalálkozója.
Ethnica. 7 (1), 33-34, 2005. ISSN: 1419-8177.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2015.08.13.

